

VEDEREA LUMINII CELEI DUMNEZEIEȘTI ÎN TEOLOGIA SFÂNTULUI SIMEON NOUL TEOLOG

Alin Câmpean

„Cum voi descrie, Stăpâne, fața Ta cea dumnezeiască, cum voi exprima vederea negrăită a frumuseții Tale? Cum pe Cel pe care lumea nu-L încapă, îl va cuprinde sunetul limbii? Cum va putea exprima cineva iubirea Ta de oameni?”¹

Cu aceste cuvinte își începea Sfântul Simeon Noul Teolog unul dintre imnele sale, închinat iubirii dumnezeiești, sau vederii luminii lui Dumnezeu Celui viu, după cum vom vedea în cele ce urmează. Cuvinte pline de semnificație pentru metoda în care putem să facem o analiză documentată, fie ea chiar teologică, asupra acestei lumini. Indiferent cât de multe se vor spune sau scrie despre tema luminii, niciodată nu va fi destul și mai ales vom rămâne permanent cu această idee că nici măcar nu ne-am apropiat, nici măcar nu am intrat în subiectul propriu-zis. În același mod privea și Sfântul Simeon problematica vederii luminii dumnezeiești, o temă deosebit de importantă în epectaza spirituală a persoanei umane.

Ca și înaintașii săi, Sfântul Simeon Noul Teolog folosește un vocabular propriu pentru experiența mistică. El introduce termeni precum *lumină*, *extaz* și *îndumnezeire*, preluând conotații de la Sfinții Părinți din perioada celor șapte Sinoade ecumenice, dar aducându-și în același timp și propria contribuție teologică.²

Vederea luminii dumnezeiești este privită de Sfinții Părinți ca presupunând o ridicare, o înălțime, un urcuș post-mergător curățirii de patimi a sufletului. Asta pentru că patimile închid accesul omului la lumina cea mai presus de lumina proprie sieși. Trăind sub presiunea patimilor sale, omul nu are cum să vadă lumină dumnezeiască, pentru că viața sa este dominată de o lumină proprie lui, de lumina personală, care nici nu este curată și pe care numai generic o și denumim lumină. Omul se mulțumește cu sine, nu mai caută să descopere taina lucrurilor, lumina celorlalte lucruri sau persoane și nici nu-și mai pune întrebări despre originea luminii lor. Și deși crede că are o lumină, el de fapt devine opac, universul lui devine unul plin de opacitate. Și totul din cauza patimilor. Trebuie să descoperim, după cuvântul unui alt mare teolog al Bisericii, Sfântul Maxim Mărturisitorul, înțelesul lucrurilor, să nu ne rezumăm doar la un aspect exterior și să rămânem cu impresia că sesizăm lumina lucrurilor. Această lumină pe care o vedem ca și caracteristică a persoanelor și lucrurilor trebuie să o sesizăm ca răsfrângere

de fapt, ca reflexie a luminii dumnezeiești. Și cum altfel? Printr-o purificare continuă, persoanele și lucrurile (creația însăși) devin transparente pentru ca lumina dumnezeiască să treacă prin ele, și deși ele ne par ca emanând lumină, ele de fapt doar permit trecerea luminii cerești. Acesta este idealul. Transparența deplină, pentru ca lumina cea dumnezeiască să treacă prin noi și să ne dăruiască capacitatea de a lumina și noi la rândul-ne, de a deveni și noi luminători, nu unii independenți de Dumnezeu, ci unii care contribuim la arătarea lui Dumnezeu lumii.

Acesta este sensul pe care îl dă și Sfântul Simeon Noul Teolog vederii luminii dumnezeiești:

„Care e mila Ta nemăsurată, Mântuitorule? Cum ai binevoit să mă faci mădular al Tău pe mine necurățitul, risipitorul și desfrânatul? Cum m-ai îmbrăcat în veșmântul atotstrălucitor, din care fulgeră strălucirea nemuririi și face toate mădularele mele lumină? Căci trupul Tău, neprihănit și dumnezeiesc strălucește întreg de focul dumnezeirii Tale, cu care este amestecat în chip negrăit. Această (lumină) mi-ai dăruit-o și mie, Dumnezeuul meu. Căci odată ce acest înveliș murdar și sărăcăcios s-a unit cu trupul Tău atotneprihănit și sângele meu s-a amestecat cu sângele Tău, știu că m-am unit și cu dumnezeirea Ta și m-am făcut trupul Tău precurat, mădular strălucitor, mădular cu adevărat sfânt, mădular luminos, străveziu și strălucitor. Văd frumusețea ta, privesc strălucirea, oglindesc lumina harului Tău și mă uimesc de strălucirea ei și-mi ies din mine înțelegându-mă pe mine ce-am devenit, din ce-am fost, o, minune!”³

De fapt, în timp ce Sfântul Maxim Mărturisitorul și Sfântul Ioan Damaschin vorbesc despre o posibilă vedere a slavei dumnezeiești, dar într-un context hristologic, Sfântul Simeon Noul Teolog înfățișează aceeași realitate, dar mai ales într-un plan pnevmatologic, sub forma unei revelații a Duhului Sfânt în noi, care ne deschide perspectiva unei vieți în Har ce nu poate rămâne ascunsă, ci „se manifestă pe treptele superioare ale vieții spirituale ca lumină”⁴. „Căci cei ce văd, văd în lumina Duhului și cei ce văd în Acesta, Îl văd pe Fiul. Iar cel învrednicit să vadă pe Fiul, vede pe Tatăl (Ioan XIV, 9)”⁵

Patrologul englez, John Mc Guckin, într-un studiu dedicat interpretării paradigmei biblice și teologice a Sfântului Simeon Noul Teolog, găsește trei paradigme biblice distincte ale vederii lui Dumnezeu. Prima ar fi aceea a Sinaiului, din care face parte inclusiv relatarea evanghelică despre Schimbarea la Față a lui Iisus, a doua ar fi paradigma paulină, iar a treia paradigma apocaliptică, reprezentată de vedenia Sfântului Arhidiacon Ștefan. În viziunea lui Mc Guckin, Sf. Simeon se încadrează în paradigma paulină, care leagă strâns între ele convertirea, căința, curățirea, vederea luminii și însărcinarea cu mandat și autoritate profetică sau apostolică.⁶ Este foarte importantă această precizare atâta timp cât Părinții Mistici din al doilea Mileniu vor urma paradigma Sinaiului și vor dezvolta o întreagă teologie a isihasmului.

De observat că pentru Sfântul Simeon Noul Teolog unirea cu Dumnezeu se exprimă în primul rând în termeni ce țin de vedere. Asta pentru că el chiar Îl vede pe Dumnezeu, și ceea ce vede e lumina care face parte din „cele proprii firii dumnezeiești”. Astfel, lumina este o realitate mai presus de fire care nu numai că se oferă pe sine spre a fi văzută, ci ne dă și puterea de a o vedea: *„ochiul nu vede fără lumină, dar și a vedea îi vine de la lumină, pentru că de ea a și fost creat”*.⁷

Descriind această lumină dumnezeiască, Sfântul Simeon nu ne spune dacă vederea ei ține de sensibil sau de intelect, însă, de câte ori vorbește despre experiența luminii divine necreate, se folosește de expresii antinomice. De pildă, afirmă vizibilitatea ei, dar în același timp o numește „lumină nevăzută”: *„E cu adevărat un foc divin necreat și nevăzut, neînceput și imaterial, cu desăvârșire neschimbat și infinit, nestins și nemuritor, necuprins și în afara tuturor creaturilor”*. Această lumină, spune Sf. Simeon „cel rănit de iubire”, *„m-a separat de orice ființă văzută și nevăzută, acordându-mi vederea necreatului... sunt unit cu Cel necreat, nescricăcios, infinit nevăzut pentru toate”*.⁸

Lumina este întâlnire cu Dumnezeu și din acest motiv în acest lucru nu poate fi nimic impersonal. Lumina este personală sau, și mai exact, o lumină în trei persoane: *„Lumină sunt, neîndoielnic, Ei și cei Trei sunt o lumină unică, care luminează mai mult decât soarele sufletul meu și luminează mintea mea, mai înainte întunecată”*,⁹ iar în altă parte spune că *„Tatăl, Fiul și Duhul sunt o lumină netăiată în Trei Persoane neconfundate”*.¹⁰

Din această cauză, apariția în sufletul omului a luminii provoacă o durere, nu una în sens negativ, ci una fericită: *„Eu pătimesc, eu sufăr dureri în sufletul meu smerit, când înlăuntrul lui apare clar lumina Ta strălucitoare. Dorul iubitor se cheamă și este în mine durere. E o durere pentru mine de-a nu Te putea cuprinde întreg și de-a nu mă sătura, cum doresc”*.¹¹ Este paradoxală această alăturare, durerea dorului și bucuria produsă de apariția luminii dumnezeiești în suflet. E vorba de bucuria întâlnirii și de durerea necuprinderii.

Cel ce a adus lumina dumnezeiască în modul cel mai accentuat oamenilor și a răspândit-o peste toată lumea creată este Cuvântul lui Dumnezeu, făcut om. Astfel, lumina este harul și descoperirea „Slavei Dumnezeirii Domnului Iisus... prin darul Duhului Sfânt”.¹² *„Nu poate cunoaște cineva pe Dumnezeu altfel decât prin vederea luminii care iradiază din El (...) Dumnezeu este lumină și vederea Lui e ca o lumină”*.¹³ Prin Fiul, s-a creat un trup omenesc capabil să fie mediu al luminii transcendente a Sfintei Treimi, să fie un mediu prin care lumina Lui dumnezeiască să se arate și în mod văzut și să se răspândească și peste lume. Lumina dumnezeiască *„este raza imaterială venită din Cel nematerial. Iar ea e Hristos, iubirea desăvârșită și cel ce o primește pe ea e Dumnezeu prin lucrare. Ea e Hristos care luminează suflete, care-L caută pe El”*.¹⁴

Astfel, avem în vederea luminii dumnezeiești două direcții. Pe de o parte ea se răspândește prin trupul lui Hristos, iar pe de altă parte ea depinde și de deschiderea voluntară pentru ea a persoanelor umane:¹⁵ *„Dumnezeu e lumină și celor cu care se unește le împărtășește pe măsura curățirii lor strălucirea Lui; și atunci candela stinsă a sufletului, adică mintea, cunoaște că a aprins-o un foc dumnezeiesc care o învâluie. O, minune!, omul se unește duhovnicește și trupește cu Dumnezeu, fiindcă sufletul nu se separă de minte, nici trupul de suflet...”*¹⁶

Spuneam că vederea depinde de o deschidere voluntară, asta pentru că, după cum constată Sf. Simeon, *„cei ce, precum s-a zis, nu văd lumina Ta, nu sunt nici văzuți de Tine”*.¹⁷ Lumina este comunicare, așadar cine nu comunică cu Dumnezeu nu poate pretinde ca Dumnezeu să comunice cu el. Lumina este bunătațe, ba chiar are în ea toate bunățile. Numai așa o descoperim ca și comunicare.

Această deschidere sau comunicare se face cel mai bine prin intermediul unei asceze, care are ca scop transformarea păcătoșilor în „fii ai luminii Tale dumnezeiești”, o asceză care să deschidă pe om lui Dumnezeu, să-l elibereze de întuneric. Vederea luminii dumnezeiești se face pe măsura curățirii, purificării ascetice: *„pe cât mă curățesc, mă și luminez, eu nevrednicul”*.¹⁸ Dar această curățire presupune o lucrare a luminii în persoana umană. Și asta pentru că lumina este și putere care ne ridică din egoismul patimilor. Ea vine și pleacă, dar, de fiecare dată când apare, ne mai ridică dintr-o patimă. Când vom fi lipsiți de patimi egoiste, ea nu va mai pleca de la noi: *„Ea – lumina – se arată scurt timp și se retrage, pentru că alungă o patimă, una singură din inimă. Fiindcă nu poate omul să biruiască patimile, dacă nu vine ea în ajutorul lui. Dar nu le scoate printr-o singură arătare. Căci omul sufletește nu poate încăpea deodată întreg Duhul Sfânt și deveni nepătimitor. Ci când va fi realizat toate cele ce-i stau în putere: dezgolirea, neîmpătimitirea, despărțirea de ale sale, tăierea voii și renunțarea la lume, răbdarea încercărilor, rugăciunea și plânsul, sărăcia, smerenie, pe cât îi stă în putere...”*¹⁹

După toate aceste etape curățitoare, ascetice urmează transformarea în lumină a celor ce au capacitatea de a vedea Lumina, când *„fiecare dintre sfinți, fiind încă în trup, se aseamănă unui cer, inima lor se aseamănă discului lumii, iar sfânta iubire este lumina cea atotlucrătoare și atotputernică, neasemănat mai strălucitoare decât lumina soarelui care, atingând inimile lor și sporind cu fiecare zi, le umple în chip desăvârșit...”*²⁰

Concluzii

Parcursând cu multă delicatețe scrierile Sfântului Simeon Noul Teolog putem descoperi o întreagă mistică a luminii, recunoscută unanim de teologii răsăriteni și de cei apuseni. O mistică într-o direcție aparținătoare numai Răsăritului și care pune anumite accente. Astfel se pot distinge în vederea luminii dumnezeiești mai multe trepte:

1. Dumnezeu se descoperă pe Sine ca Lumină.
2. Vederea aceste Lumini imateriale ține de sensibil sau de intelect.
3. Vederea Luminii dumnezeiești este precedată de o asceză, sau, mai bine spus, asceza este una din condițiile acestei vederi.
4. La începutul întâlnirii, Lumina vine și pleacă.
5. Lumina curăță pe om gradual.
6. Lumina dumnezeiască îi transformă pe cei ce o văd în lumină.

Numai ținând cont de toate acestea, se poate pătrunde și înțelege această teologie a luminii dumnezeiești care dă culoare și reprezintă una din caracteristicile gândirii Răsăritene.

În încheiere adăugăm așa-zisele „*Fericiri simeoniene*” adresate celor „*ce luptă aici și văd acum Lumina*”:

„Feriți-vă, cei care, primind pe Hristos venind ca lumină în întuneric (In 1, 5), s-au făcut ei înșiși fii ai luminii și ai zilei.

Feriți-vă cei care au îmbrăcat acum lumina Lui, pentru că s-au înveșmântat deja în haina de nuntă (Mt 22, 10-11), și mâinile și picioarele lor nu vor fi legate, nici nu vor fi aruncați în focul cel veșnic.

Feriți-vă cei ce au văzut în trup pe Hristos Însuși, dar de trei ori fericiți cei ce L-au văzut și se închină Lui cu mintea și în chip duhovnicesc, fiindcă în veac nu vor vedea moarte (Mt 16, 28; In 20, 29)...

Feriți-vă cei ce mănâncă pe Hristos în fiecare zi cu o asemenea vedere și cunoștință, precum odinioară Isaia proorocul cărbunele aprins (Is 6, 6), fiindcă aceia se vor curăți de toată întinăciunea sufletului și a trupului (2 Cor 7, 1).

Feriți-vă cei ce gustă în tot ceasul lumina Sa negrăită în gura minții lor, pentru că aceștia vor umbla cuviincios ca în plină zi (Rom 13, 13) și-și vor petrece tot timpul în veselie.

Feriți-vă cei ce au recunoscut încă de aici Lumina Domnului ca pe Domnul Însuși, fiindcă aceștia se vor înfățișa nerușinați înaintea Lui în veacul viitor.

Feriți-vă cei ce petrec mereu în Lumina lui Hristos, fiindcă aceștia sunt și vor fi pururea acum și în veci frați și comoștenitori ai Lui.

Feriți-vă cei ce au aprins acum Lumina în inima lor și o păzesc nestinsă, fiindcă aceștia vor merge străluciți la ieșirea din această viață în întâmpinarea Marelui (I Tes 4, 17) și vor intra împreună cu El în camera de nuntă ținând în mâini candelarele lor (Mt 9, 15; 25, 1-10)...

Feriți-vă cei ce caută din tot sufletul să vină spre Lumină (In 3, 21) disprețuind toate celelalte, pentru că chiar dacă nu ajung să intre în Lumină fiind încă în trup, cel puțin vor ieși din această viață având nădejdi bune și vor fi în ea încă de aici, deși cu măsură.

Fericiți cei ce plâng pururi cu amar (Lc 22, 62) pentru păcatele lor, pentru că la aceștia va veni prin surprindere lumina și le va prefăce lacrimile amare în dulceață.

Fericiți cei care, strălucind de Lumina dumnezeiască, își văd neputința lor și-și înțeleg chipul urât al hainei sufletului lor, că aceștia vor plânga pururi și vor fi spălați de valurile lacrimilor lor.

Fericiți cei ce s-au apropiat de Lumina dumnezeiască și au intrat înăuntrul ei și s-au făcut întregi lumină, amestecându-se cu ea, că aceștia au dezbrăcat în chip desăvârșit haina întinată și nu vor mai plânga cu lacrimi amare.

Fericiți cei ce văd haina lor strălucind ca Hristos, că aceia se vor umple în tot ceasul de o bucurie nerostită și uimiți de dulceață vor plânga, făcându-se deja fii și copărtași adeveriți ai învierii.

Fericiți cei care, având pururi deschis ochiul minții, în orice rugăciune văd Lumina și vorbesc cu Ea gură către gură, că aceștia s-au făcut și se vor face deopotrivă cinstiți cu îngerii și chiar – deși lucrul e îndrăzneț – mai presus de îngeri; fiindcă aceia cântă laude, iar aceștia mijlocesc...

Fericit cel ce a văzut Lumina lumii luând chip în el, fiindcă acesta, având pe Hristos ca un făt în el se va socoti a fi mamă a Lui, precum a vestit Însuși Cel nemincinos spunând: «Mama Mea și frații Mei și prietenii Mei aceștia sunt»».²¹

NOTE

¹ Sf. Simeon Noul Teolog, *Imnul 25*, în Pr. Prof. Acad. Dr. Dumitru Stăniloae, *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991, p. 489.

² Pentru mai multe informații cu privire la vocabularul simeonit se poate cerceta recenta lucrare a Părintelui Hilarion Alfeyev, *St. Symeon the New Theologian and Orthodox Tradition*, Oxford/NY, Oxford University Press, 2000..

³ Sf. Simeon Noul Teolog, *Imnul 2*, în D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 338-339.

⁴ Vladimir Lossky, *Vederea lui Dumnezeu*, Ed. Deisis, Sibiu, 1995, p. 129.

⁵ Sf. Simeon Noul Teolog, *Imnul 11*, în D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 361-362.

⁶ Diac. Ioan I. Ică jr., *Catehezele simeoniene: problematica filologică și istorică*, studiu introductiv la Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze*, trad, introd. și note de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1999, p. 15-16.

⁷ Sf. Simeon Noul Teolog, *Imnul 2*, în D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 342.

⁸ Vladimir Lossky, *op. cit.*, p. 130.

⁹ Sf. Simeon Noul Teolog, *Imnul 11* în D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 361.

¹⁰ Idem, *Imnul 12*, în Idem, *Ibidem*, p. 364.

¹¹ Idem, *Imnul 7*, în Idem, *Ibidem*, p. 350.

¹² Ierom Alexander Golitzin, *Simeon Noul Teolog: viața, epoca, gândirea* în Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursuri teologice și etice*, trad., introd. și note de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1998, p. 471.

¹³ Idem, *Ibidem*.

¹⁴ Sf. Simeon Noul Teolog, *Imnul 5*, în D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 348.

¹⁵ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Legătura personală cu Hristos în lumina infinității dumnezeiești, după Sfântul Simeon Noul Teolog*, în Pr. Prof. Acad. Dr. Dumitru Stăniloae, *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991, p. 315.

¹⁶ Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheza 15* în vol. Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze. Scrieri II*, trad. diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1999, p. 186.

¹⁷ Sf. Simeon Noul Teolog, *Imnul 1*, în Idem, *Ibidem*, p. 335

¹⁸ Sf. Simeon Noul Teolog, *Imnul 8*, în Idem, *Ibidem*, p. 354.

¹⁹ Sf. Simeon Noul Teolog, *Imnul 18*, în D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 414.

²⁰ Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursul 4*, în Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursuri teologice și etice*, trad. diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1998, p. 241.

²¹ Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursul 10* în Idem, *Ibidem*, p. 346-348.

THE HOLY LIGHT REVEALING IN THE THEOLOGY OF ST. SIMEON, THE NEW THEOLOGIAN

Summary

We can discover a whole mystique of light in St. Simeon's writings if they are gently read. Both the western and the eastern theologians recognize it unanimously. But also a mystique belonging only to the Orient with some certain emphases. So, there are some levels in the Holy Light revealing:

1. God reveals Himself as Light
2. This immaterial Light revealing belongs to the sensitivity or to the intellect
3. The Holy Light revealing comes after an ascetic tie, or better say, the ascetism is a prerequisite of this revealing
4. Light comes and goes at the beginning of the meeting
5. Light purifies the man gradually
6. The Holy Light transforms in light the people who can see It.

All these above may be considered in order to penetrate and understand this theology of the Holy Light which represents one of the Oriental philosophy specific feature.